

Çocuk Ombudsmanlığı Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu

7 Aralık 2015, Ankara

Önsöz

Çocuk haklarının hayata geçmesinde bağımsız bir denetleme mekanizması olarak ombudsmanlık kurumunun önemli bir rolü olduğuna inanıyor ve sivil toplum örgütleri ile çocuk haklarından sorumlu ombudsmanlık makamının işbirliğinin güçlenmesine katkı vermek istiyoruz. Bu amaçla geçen yıl düzenlediğimiz “Çocuk Haklarının Hayata Geçmesinde Çocuk Ombudsmanlığı” sempozyumunun bu yıl takip toplantısını yapmayı ve böylece son bir yılı beraber değerlendirmeyi istedik.

İstanbul İsveç Başkonsolosluğu ve İsveç Enstitüsü’nün iki yıldır düzenlediği GENÇ SESLER projesi kapsamında gerçekleştirdiğimiz bu toplantı, çocuk haklarından sorumlu ombudsman Serpil Çakın, Avrupa Çocuk Ombudsmanları Ağı Danışmanı Peter Newell ile çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşti. Toplantıya katkı sunan tüm kurumlara bir kez daha teşekkür ederiz.

Bu toplantının, bağımsız bir denetleme mekanizması olan ombudsmanlık kurumunun çocuk haklarının hayata geçmesindeki önemine ve rolüne bir kez daha dikkat çekmesini umuyoruz.

YÖRET Vakfı adına
Sibel Erenel
Yönetim Kurulu Başkanı

YÖRET VAKFI

Adres : Akkavak Sk. No:17/11 Nişantaşı/İSTANBUL
Telefon : 0 212 219 28 67
Faks : 0 212 246 76 47
E-Mail : yoret@yoret.org.tr

Hazırlayan : Selin Berghan

Yayın Tarihi : 2016

Bu rapor, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun finansal desteği ile hazırlanmıştır. Raporun içeriği İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun görüşlerini yansıtmaz.

Katılımcılar

	KATILIMCILARIN İSMİ	KURUMU
1	Adem Arkadaş - Thibert	Uluslararası Çocuk Merkezi
2	Andrea Karlsson	Türk-İsveç İşbirliği Birimi
3	Aslıhan Külekçi Uğur	Sağlık Bak. Halk Sağlığı Kurumu-Çocuk Engelli Dairesi
4	Ayşegül Gamze Dünder	Mağdur Hakları Dairesi
5	Başak Demiriz	Hürriyet Gazetesi
6	Bayram İnce	Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - Çocuk Hakları Dairesi
7	Belma Akçura	Milliyet Gazetesi
8	Berin Alaca	Öz-Ge Der
9	Didem Özalp	Türk-İsveç İşbirliği Birimi
10	Dilek Demir Aslan	Kamu Denetçiliği
11	Fikret Yaman	Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - Çocuk Hakları Dairesi
12	Hakan Acar	Kocaeli Üniversitesi
13	Hande Hazneci Bozatlı	Kamu Denetçiliği
14	Hüseyin Küçükbalaban	İnsan Hakları Derneği
15	İlkin Ezgi Aslan	YÖRET Vakfı Genç Gönüllüleri
16	İskender Yılmaz	Kamu Denetçiliği
17	Melda Akbaş	İstanbul Bilgi Üniversitesi Çoça
18	Mustafa Ömer Cebecioğlu	Kamu Denetçiliği
19	Neşe Şahin Taşgın	Maltepe Üniversitesi
20	Nüket Atalay	YÖRET Vakfı
21	Pernilla Leviner	Stockholm Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çocuk Hakları Merkezi
22	Peter Newell	Çocuk Ombudsmanları Avrupa Ağı
23	Seda Akço Bilen	Hümanist Büro
24	Selin Berghan	YÖRET Vakfı
25	Serpil Çakın	Kamu Denetçiliği
26	Sibel Erenel	YÖRET Vakfı
27	Sinem Bayraktar	Kalkınma Atölyesi
28	Suzi Erşahin	İsveç İstanbul Başkonsolosluğu
29	Zeynep Mutlu	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

TOPLANTI PROGRAMI

09:30-10:00	Açılış
10:00-10:15	Serpil Çakın Çocuk Haklarından Sorumlu Ombudsman
10:15-10:25	Peter Newell Çocuk Ombudsmanları Avrupa Ağı Onursal Danışmanı
10:25-10:35	İlkim Aslan YÖRET Vakfı Gençlik Kulübü
10:35-11:00	Ara
11:00-12:00	Tartışma
12:00-12:30	Kapanış

Açılış

Suzi Erşahin

İsveç İstanbul Başkonsolosluğu
Kültür Ateşesi

Teşekkürler geldiğiniz için. Biz bu projeyi iki yıl önce başlattık. İkinci kez Genç sesler biraraya geliyor. Konsolosluk tarafından çocuklara ve çocukların kültür hakkına odaklanmak üzere başladık. Bu proje devam ettiği için çok mutluyuz ve uzun yıllar devam ettirmeyi düşünüyoruz. Bu yıl kültürle ilgili konuları ele aldık. Kasımda başladık, ama sadece kasımda değil, tüm yıla yaymak istedik. Dolayısıyla başka etkinlikler de olacak. Bugün neler konuşulacak merakla bekliyoruz.

► **Andrea Karlsson**
Türk İsveç İşbirliği Birimi Yöneticisi

Günaydın ve hoş geldiniz. Adım Andrea Karlsson, Türk-İsveç Kalkınma İşbirliği Bölümü sorumlusuyum. Bugün burada olmaktan ve bu paneli yapmaktan çok mutluyuz. Genç Sesler projemiz var çocuk haklarının altını çizen ve kültürel erişimine vurgu yapan. Bunun ikinci yılı. Çok verimli bir işbirliği Yöret ile. Geçmişte de ÇOÇA ve YÖRET’le yapmıştık. Umarım uzun yıllar devam edeceğiz.

Aynı zamanda ombudsmanlığın rolünü konuşacağız. Yabancı konuklarımıza da hoş geldiniz demek istiyorum.

► **Sibel Erenel**
YÖRET Vakfı Başkanı

Öncelikle hoş geldiniz demek istiyorum. YÖRET Vakfı olarak İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ile bu toplantıyı yapmaktan çok mutluyuz. Geçen yıl hak temelli çalışan STÖ'ler olarak hayalimizde olan çocuk haklarının hayata geçirilmesinde ve korunmasında çocuk ombudsmanlığı kurumunun bağımsız olması vardı. ÇOÇA, ICC ve Gündem Çocuk'la birlikte geçen yıl çocuk ombudsmanlığı üzerine bir sempozyum gerçekleştirdik. Raporunu da yayınladık. Bugün de amacımız geçen yıldan bu yana neler oldu bunu konuşmak.

SUNUMLAR

► Serpil Çakın Çocuk Haklarından Sorumlu Ombudsman

Ben herkese merhaba diyorum. Çocuk ombudsmanlığı gibi önemli bir konu için burada olmak çok güzel. Çocuk ombudsmanı değil, ama çocuk haklarından sorumlu kamu denetçiliği diyebiliyoruz bizdeki yapıya. Buradaki grubun bilgi sahibi olduğunu biliyorum, ama ülkemizdeki yapıya ilişkin bir kısa giriş yapmak istiyorum.

Kamu denetçiliği kurumu, 2010 Anayasa referandumuyla Anayasa'ya giriyor. Anayasa'nın 74. maddesi ile anayasal temel kazanıyor. Anayasal dayanaklarının olması Paris Prensipleri açısından çok önemli. Ardından 2012 yılında kanunlaşıyor. Bizdeki yapı parlamenter ombudsmanlık şeklinde. İsimlendirme de çok sıcak değil. Bunu her ortamda tartışmaya sunuyoruz. Ombudsman vatandaşa, halka yakın bir yapı. Kamu denetçisi kavramı ne vatandaşa ne de bürokratta sıcak bir izlenim uyandırmıyor. Biz de sunduğumuz raporlarda buna yer veriyoruz. Geçen yıl YÖRET'in düzenlediği sempozyumda çocuklardan çocuk elçisi geldi. Elçiyi hiç düşünmemiştik daha önceki tartışmalarımızda. Elçi yeni ve güzel bir isimlendirme.

Kamu denetçileri TBMM'de seçiliyor. Seçilmemizin ardından, ikincil mevzuatımız, personel, alt yapı gibi birçok kurumsal yapıyı tamamlamamız gerekiyordu. Kısa süre içerisinde bunu tamamlayıp, kurum 2013 yılında şikayet almaya başladı. Bizdeki yapı şikayet üzerine geçen bir yapı. Dünyada farklı örnekleri var. Resen harekete geçebilenler var. Bu da kurumu güçlendiren bir şey. Biz resen geçemiyoruz, şikayetler aracılığıyla harekete geçebiliyoruz.

Kadın ve çocuk hakları kamu denetçiliğine gelirse, kanun yapılırken Aile Bakanlığı'nın da katkılarıyla bir denetçiliğin kadın ve çocuk hakları özelinde olmak üzere görevlendirme yapılıyor. Kadın ve çocuk hakları kime verilir, bir bayana diye düşünülüyor. Şahsım görevlendiriliyorum.

Sivil toplum önemine her zaman inanmışımdır. Kadın, çocuk ve engelli hakları alanlarında çalışan ve etkin STÖ'lerden bir liste hazırladık. Çocuk alanında çalışan sivil toplum örgütlerini tek tek ziyaret edip, kurumumuz tanıttık. Bilenler vardı ama bilmeleri gereken şeyler de vardı. Bizim mevzuatta STÖ'lerin bilmelerini istediğimiz özel düzenlemeler vardı. Onların toplantılarına katıldık. STÖ'lerle işbirliğine açığız ve her zaman bunu ifade ettik.

En büyük çalışma ortaklarımızdan birisi UNICEF oldu. UNICEF ilk seçtiğimiz andan itibaren bizimle diyaloga girdi ve ülkede ne yapılabilir çocuk hakları alanında diye fikir alışverişi yaptık. Çocuklar için bir web sayfası yapma fikri doğdu. Web sitesinin nasıl olması gerektiğini alandaki STÖ'ler, üniversiteler, çocuklar herkese sorduk. Çocuklardan içerik, görseller ve logo hakkında fikirlerini ve beklentilerini aldık. Çocuklara danışarak web sitemizi ve broşürümüzü hazırladık ve şikayet almaya başladık.

Çocuktan şikâyet alabilir miyiz diye tartıştık. Üniversite hocalarımıza sorduk. Çocuğun temsilcisiyle başvurması abes bir durum, direkt başvurabilmeli, kendi ifadeleriyle anlatabilmeli. Sonunda çocuktan doğrudan şikâyet alabileceğimize karar verdik. Çocuk web sayfamızı 22 Nisan 2013 tarihinde açtık, biraz anlamlı olması nedeniyle bu tarihi seçtik.

Çocuklardan gelen başvurulara geri dönüş yapmak çok önemli. Bu geri dönüşü kimin nasıl yapacağı çok önemli. Herkesin mesleki deneyimi var, ama çocuğa özgü dönüş çok hassas bir konu. Sosyal çalışmacının yapabileceğine karar verdik. Sosyal çalışmacı elemanlarımız çocuğu güçlendiren, cesaretlendiren geri dönüşler yapıyor. Yazılı başvurusunun üstüne dinliyoruz kendisini. Sonra şikâyetçi olduğu kamu idaresi ile görüşüyoruz. Resmî kurumdan geri dönüş almak, çocuklar ve ebeveynleri mutlu ediyor. Velilerden ve çocuklardan teşekkür mektupları alıyoruz. Kendi başvurusunu dikkate alan ve geri dönen bir kurum güzel tepkiler aldı. Geçen sene (2014) 138 çocuk, bu sene (2015) 229 çocuk bize ulaştı.

Geçen yılki ombudsmanlık toplantısından kendimize ödevler çıkarttık. Tanıtım ve güvenilirlik çok önemli. Bunlar üzerine çalıştık. Bazı örnekler verebilirim.

TEOG sınavlarında yaşanan bir matematiksel hesaplama hatasını Musevi cemaatinin başvurusu üzerine uzmanlara danışarak tespit ettik ve ilgili yerlere bildirdik. Din kültürü ve ahlak bilgisinden muaf olan öğrenciler ile muaf olmayanlar arasında adaletsiz bir durum oluşuyor. Belirli bir notun üstünde muaf olanlar için, altında ise muaf olmayanlar için adaletsiz bir durum oluşuyordu. Başvurumuzla hesaplamadaki sorun düzeltildi.

Elektronik büyüteç kullanması gereken bir engelli çocuğun başvurusu vardı. ÖSYM güvenlik nedeniyle büyütecin kullanılmasına izin vermiyordu. Bilirkişiye danışarak, her türlü güvenlik tehdidini ortadan kaldıracak şekilde çocuğu sınava büyüteçle girebileceği yolu tespit ettik ve ÖSYM'ye ilettik. Artık ÖSYM Ankara'da bir merkezde elektronik büyüteç kullanması gereken kişiler için sınav yapıyor.

Çocuklardan gelen başvuruları konularına göre sınıflandıracak olursak, eğitim kurumları, Aile Bakanlığı'na bağlı koruma altındaki çocukların kaldığı bakım kurumları ve belediyeler ile ilgili oluyor. Belediyelerin yerine getirmesi gereken hizmetlerle ilgili şikâyetler. Eğitim alanında, tablet talebi, öğretmelerin tutum ve davranışlarına yönelik talepler sınıf yoğunluğu, okulda spor mekanı olmaması, park alanlarının az olmasıyla ilgili oluyor.

Başvurularda kimlik numarası ve isim almak zorundayız. Bir kamu kurumu olmanın mecburiyetleri var. Çalışıyoruz üstünde sizlerin de tartışmasını istiyorum. Çocuklar bazen denemek için, yanlış bilgilerle başvurabiliyor. Kullanım sorunlarını engellemek ve geri dönüş için bu bilgileri almak gerekiyor.

Yönetmeliğimizde çocuk ve kadınlara özgü üç önemli madde var. Konu çocuksa menfaat ihlali aramıyoruz. Çocukla ilgili başvuruyu herkes yapabilir, STÖ'ler de başvurabilir. Bize ilk gelen başvuru sivil toplumdandı. Çocuğun şikâyetçi olmadığı bir vakaydı. Gündem Çocuk yaptı başvurusu. 1 Mayıs İstanbul gösterilerinde 17 yaşındaki bir kız çocuğuna polisin orantısız güç kullanımını ve valinin açıklaması ile ilgili. Tavsiye kararına dönuştürdük. Yargılamada bu kararımız gerekçede kullanıldı ve İstanbul valisi tazminata mahkum edildi.

Eğer konu çocuksa, menfaat ihlali aramıyoruz, yerinde inceleme araştırma yapabiliyoruz. Konu çocuksa herhangi bir nedenle başvuru sonlanırsa da denetçi inceleme ve araştırmaya devam edebilir. Çocuk başvurularında iç hukuku tüketme kriterini aramıyoruz.

Gecen yıldan bu yana ne yaptık? Tanıtım çalışmalarına devam ettik. Tanıtım, her zaman öncelikli çalışma alanlarından olacak. Bu kapsamda, bünyesinde 17 milyon çocuk olan MEB'deki çocuklara ulaşmak için Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı ile görüştük ve 4. Sınıf müfredatında yer alan "İnsan Hakları ve Demokratik Vatandaşlık" dersi kapsamına kamu denetçiliği kurumunun dahil edilmesini sağladık. Yeterli değil. Ayrıca okul ombudsmanlığı görevi gören sınıf ve rehber öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi eğitimleri kapsamına da eklenmesi için yazışmalar devam etmektedir.

Basının Ankara temsilcilikleriyle bir araya gelinerek, tanıtım çalışmaları yapıldı ve faaliyetlerimizin haberleşmesi için alanla ilgili muhabirlerini göndermelerini rica ettik.

Üniversitelerin çocuk hakları ile ilgili birimlerini davet ederek, kurumumuzu tanıttık ve beraber neler yapabiliriz konuştuk.

Önümüzde kurum içi materyallerin çocuklara özgü hale getirilmesi var.

Ankara'da iki pilot okulda tahnitim çalışmaları yaptık. Okulları biri alt sosyo-ekonomik düzeyde diğeri orta-üst olan semtlerden seçtik.

Psikolog ve sosyal çalışmacılar göreve başladı.

İç yapı olarak, çalıştığımız uzman ve uzman yardımcılarımız UNICEF'ten çocuk hakları üzerine eğitim aldı.

Çocuk sivil toplum örgütlerinin yanı sıra, alanda çalışan meslek gruplarının örgütlerini ziyaret ettik.

Çocuklar için broşürler bastırdık ve valiler aracılığıyla ilgili kamu kurumlarına gönderttik.

Sosyal medya hesapları açtık. Bir iletimizle haftada yüz bin kişiye ulaşabiliyoruz.

Aile Bakanlığı'na bağlı ilgili birimleri ziyaret ettik. Sevgi evlerini ziyaret ettik.

Yasal mevzuat çalışması var. Adalet Bakanlığında bir çalışma grubu kanun değişikliği üzerine çalışıyor. Resen inceleme yetkisi talep ediyoruz.

Kurum bütçesi ve personel çok önemli, 15 milyon 2015 senesi için.

Uzman ve uzman yardımcılarımızla 130 kişilik bir ekibimiz var. Geçici görevli uzmanlarımız da var.

Yerel ombudsmanlar meselesi var. Ankara merkezli bir kurumla çözmek gerçekçi olmaz. İnsanlarla iç içe çalışması gerek ombudsmanların. 2015'de ilk şube İstanbul'da açıldı.

Belediyelerle işbirliğine önem veriyoruz. Onlara çocuk hakları alanında ne yaptıklarını sorduk. Belediyeler Birliği ile görüşme halindeyiz. İzmit Belediyesi çocuk hakları okulu açmış. Bu iyi örnekleri koordinemizde paylaşıp yaygınlaşması için destek verebiliriz diye düşünüyoruz.

Teşekkür ediyorum. Sorularınızı ve cevaplamaya ve önerilerinizi almaya hazırım. Tartışıldıkça gelişir ve eleştirildikçe büyürüz diye düşünüyorum. Toplantıyı düzenleyen herkese tekrar çok teşekkür ediyorum.

► Peter Newell

Çocuk Ombudsmanları

Avrupa Ağı Onursal Danışmanı

Beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ediyorum. 1997 yılında kurulduğundan bu yana ENOC danışmanıyım.

ENOC'un amacı nedir ve kriterleri nelerdir, bundan bahsetmeye çalışacağım. Bağımsız bir insan hakları kurumu olarak çocuk ombudsmanının amacı, konuyla ilgili mevcut çalışmaları güçlendirmektir. Kurum özel yetkileri ile çocuk hakları ile ilgili olarak gerekli olduğu durumda herkese ve her kuruma müdahale edebilir. Bilhassa hükümetlere yükümlülüklerini yerine getirmeleri ve bunu yaparken uluslararası insan hakları sözleşmelerini kullanmalarını sağlamaktır. Bu tür kurumların bazı sınırlılıkları da olacaktır. Diğer yandan hükümetlerin kararları da tamamen görmezden gelinemez. Ombudsman danışmanlık kurumlarıdır, müeyyideleri yoktur. Tavsiye değerinde kararlar verebilirler. Mümkün olanı, yapabileceklerini çok abartmamak gerek.

Benim görevim, ENOC'a başvuran kurumların kriterleri karşılayıp karşılamadığını tespit etmek ve bu konuda hem başvurana kuruma hem de ENOC yönetimine danışmanlık vermek. Dolayısıyla bu kriterlere bir göz atmak gerekiyor. Bu kriterler henüz çok güçlü değil, ama iyi bir başlangıç sağlıyor.

İlk olarak, kurumların mevzuat tarafından kurulması ve parlamento tarafından bu mevzuatın onaylanması gerekiyor. Mevzuat ombudsmana herhangi bir müdahaleden bağımsız olmalı. Parlamentodan güç alıyor ama bağımsız.

İkinci olarak çocuk haklarını koruma ve teşvik etme görevi olmalı ve bu da mevzuatta belirtilmeli. Örneğin Birleşik Krallık'taki mevzuatta "hak" kelimesi eksikti. Geçen sene bu konu gündeme geldi ve menfaat kelimesinin yanına hak kelimesi eklendi.

Paris İlkeleri ve ENOC kriterleri uyarınca, kurumun mevzuatında açık bir biçimde çocuk haklarını korumak ve geliştirmek geçmeli ve görevini yaparken kurum kendi gündemini belirleyebilmeli ve bağımsız olmalı.

2002'de AB Paris İlkelerini kabul etti ulusal insan hakları kurumlarının bağımsızlığı için. ENOC da çocuk haklarının korunması ve tanıtılması ile ilgili kendi standartlarını kabul etmiştir.

Bir başka kritere baktığımızda, kurumlar kimliği belirlenebilir kişilerden ve alanda çalışan kişilerden oluşmalı.

Ombudsmanın atanması ve görevden alınması mevzuatta belirtilmelidir.

ENOC kurumları ayrı bir çocuk ombudsmanı olabilir ya da genel bir ombudsmanlık yapısı içinde olabilir. Önemli olan kriterleri yerine getirmesidir.

Elimizde iki önemli doküman var. BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 2 nolu Genel Yorumu , çocuk haklarının gerçekleşmesinde ombudsmanlık kurumu için bir dizi aktivite tanımlar. Buna göre, çocukların hakları bağımsız insan hakları olarak konulmalı ve ombudsmanlık kurumu çocuk haklarını korumalı, çocuğa tanıtılmalı ve gerçekleşmesini sağlamalı.

Çocuklar siyasi süreçte de yoklar. Bu da çocuk haklarının gerçekleşmesi için hükümetlere bir sorumluluk yüklemektedir. Çocuklar haklarını korumakla görevli kurumlara erişim sağlayabilmelidir. Ancak Komite bu erişimde sorun olduğunu gözlemlemiştir. Bu ve benzer nedenlerle çocukların insan haklarının ilave korunmaya ihtiyacı vardır ve bunun için güçlü kurumlara ihtiyacımız vardır.

İkinci doküman da ENOC kriterleri. Bunlar bize bir yol sunmakta. Hepsini değil, ama biraz daha önemli olanlardan bahsetmek istiyorum.

- Bireysel başvuruların soruşturulması hakkı. Bazı ülkelerde ombudsmanlar bireysel başvuruları dikkate alamıyorlar. Bu genel ombudsmanların kapsamına giriyor. Bu nedenle bana göre, çocuk hakları alanında çalışan her bir insan hakları kurumu bireysel başvuru alabilmeli.
- Şikayetler çocuklardan, ailelerden, STÖ'lerden gelebilir. Şikâyetin çocuk adına yapılmış başka bir şikayet olmaması gerekiyor. Bu zorlu bir alan. Çocuklar manipüle edilebilir başka şikayetler için. Buna dikkat edilmeli. Çocuk hakları için anlamlı olan konularla ilgilenilmeli.
- Soruşturmaları özgür yapabilmeli, ilgili kamu kurumlarından bilgi talep edebilmeli, şahitler çağırabilmeli.
- Hükûmet yetkililerinden cevap talep edilmeli.
- Hükûmet kararları ile ilgili cevap talep edebilmeli.
- Şikâyet ve cevabı medyada yayınlayabilmeli.
- Parlamento ve hükûmet için serbest şekilde rapor hazırlayabilmeli.
- Hükûmet kararlarına erişim hakkı olmalı.
- Herhangi bir ihbar olmaksızın herhangi bir kurumu denetleyebilmeli.
- Ulusal önleyici mekanizma olarak yapılanmalı.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de gidebilmeli.
- Sadece kamu kurumlarının değil, bireylerin ihlallerini de inceleyebilmeli.
- Çocukların dinlenmesi. Sözleşme'nin 12. maddesine baktığımızda böyle bir gereklilik karşımıza çıkıyor. Sadece dinlemek değil, onları aktif olarak sürece katmak. Eğer ihlal var diyorsa çocuklar, o konuda bir şeyler yapabilmek. Onların deneyimlerini anlamak gerekiyor, çünkü çocuklar biliyor başlarına ne geldiğini. Bu konuda tecrübeli olmak gerekiyor. Hak ihlallerinin çözümünde çocukların katılımı ve dinlenmesi çok önemli. İlgili komite 5 numaralı yorumunda şöyle diyor: "Çocuğa çare bulmaksızın, dinliyormuş gibi yapmak hiçbir öneme sahip değildir." Çocuk ombudsmanları bu boşluğu doldurmalı, çare bulabilmeli.

Yeterli diye düşünüyorum. Tartışma bölümü olacaktır. Teşekkür ediyorum ilginize.

İlkim Ezgi Aslan

YÖRET Vakfı Gençlik Kulübü

Herkese merhaba. Bugün YÖRET Genç Gönüllüler Kulübü temsilcisi olarak buradayım. Biz bu çalışmayı sosyolog Sevgi Özkan'la birlikte gerçekleştirdik. O bugün buraya katılmadı.

Ülkemizde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinin 20. yılı nedeniyle bu yıl YÖRET Vakfı bünyesinde oluşturulan, YÖRET Genç Gönüllüler Kulübü olarak, çocuk hakları savunuculuğuna giren çeşitli proje ve etkinlikler gerçekleştirildik.

YÖRET Genç Gönüllüler Kulübü'nün ana konusu çocuk hakları savunuculuğu. Amacımız da eşzamanlı sorgulayıcı uyarılarla çocukların ve yetişkinlerin çocuk hakları bilincinin yükseltilmesini ve içselleştirilmesini sağlamak. Temel hedefimiz, toplum genelinde bireysel hak arama kültürü ve demokrasi normlarının yerleşmesine ve demokrasi kültürünün gelişmesine yardımcı olmak. Özellikle çocuk ve gençlerin çeşitli projeler ya da kendi inisiyatifleriyle geliştirecekleri performanslarla çocuk hakları bilinirliğini ölçümlerken, kendi bilinçlerini de yükselmesini sağlamak.

Yasalar gereği henüz çocuk sayılan 5 gönüllü öğrenci, çocuk hakları konusunda yaptıkları bu sorgulamalarla kendilerinin yanı sıra söyleyişi gerçekleştirdikleri çocuklu ailelerin çocuğa şiddetin olumsuzlukları konusunda bilinçlendirilmelerine katkı sağlamak istediler.

Fiziksel ceza için sosyal deney çalışması oldu bizim için. Özellikle çocuklarıyla gezen ailelere, çocuk hakları konusunda sorular yönelttik, ama çocuklu ailelerin izinlerini alamadığımız için, çalışmayı bireysel gençlerle gerçekleştirdik. Sokakta sorular gençlere soruldu. Fiziksel cezanın kültürel olarak normal kabul edildiğini ve neredeyse bir iletişim kurma yöntemi olarak algılandığını gördük. Bazı gençlerin daha bilinçli olduğunu gördük. Çalışmayı yapan arkadaşlar kendi deneyimlerini yazdılar, dosyalarda bulabilirsiniz. Ve bu toplantıda Yöret Genç Gönüllüler Kulübü olarak bir önerimiz var: Gazetelerin okur şikayetlerini değerlendiren ombudsmanlık sayfalarının bir bölümünü özel olarak çocuk şikayetlerine ayırmaları. Çocuğun medyada görünürlüğüne arttıracak bu girişimin aynı zamanda da çocuk ombudsmanlığına veri sağlamasını umuyoruz. Teşekkür ederim.

Tartışma

Moderatör: Seda Akço Bilen

- Bugüne kadarki deneyimler neler?
- Türkiye için anlamlı öncelikler nelerdir?
- Bunların gerçekleşmesi için çocuk alanında çalışanlar olarak nasıl işbirliği yapabiliriz?

Katılımcı:

Son bir yılda ombudsmanlık kurumunun önemli çalışmalar yaptığını gördüm. Bunda Serpil Hanım'ın da bireysel çabasının rolü var. Bütün şartlara rağmen, ombudsmanlık yürüsün istiyorsak, güçlü bir ombud kişisine ihtiyacımız var. Serpil Hanım'ın kişiliğinde böyle bir liderlik sezdim. Sevinç duyuyorum. Birdenbire tüm sistemi değiştiremeyiz. Türkiye'de şu anda kamu kurumlarına karşı büyük bir güvensizlik yaşıyoruz, ama ben bugün ombudsmanlığa güven duygusuyla bakıyorum. Bir yıldan beri okullarda psikolojik danışmanlara ombudsmanlığa başvurun dediğimde aldığım yanıt "Bir şey olmaz ki" oldu. Bunu yenmemiz lazım. Birbirimize güvenmemiz lazım.

Katılımcı:

Serpil Hanım'ın konuşmasından ve basından takip edebildiğimiz kadarıyla birçok şeyin yapıldığını görüyoruz. Tabii Türkiye çok zor bir ülke. Bazı şeyleri değiştirmek kolay değil. Sert bir politik iklimi var. Çocuklarla ilgili sorunları da yapısal. Kamu denetçiliği kurumunun oturması zaman alacak. Devlet ve vatandaş ilişkisini yeniden kurgulamak demek. Bu anlamda zor bir iş.

İlk başvuru bizden gitmişti. İstanbul valisinin açıklamalarıyla başladı. O karar hem bizim için hem de diğer sivil toplum örgütleri için çok önemliydi. Basında çokça yer aldı. Türkiye için uzun sayılabilecek bir süre yer aldı. Serpil hanımın değil gibi STÖ'lerin ilişkisi ombudsmanlıkla bir parter ilişkiye dönüşmeli diye düşünüyorum. Kolay değil, ama bizim deneyimimiz önemliydi. Ayrıca yerelleşmeyle birlikte neler yapabilirizi konuşabiliriz.

Seda Akço Bilen:

Ben de başvuruçular arasındaydım. Bir grup olarak bir mektup gönderdik. Bir süre sonra çok kalın bir zarf geldi. Bu benim için de sizin velileriniz gibi bir his yarattı. Böyle bir cevap beklemiyordum. Sonucunun ne olduğıyla birlikte. Her birimize gönderilmişti. Daha sonra idarenin verdiği cevap da gönderildi. Bu çok iyi bir deneyimdi hem ihlalin tespit edilmiş olması hem bunun bize bildirilmiş olması. Ancak bu süre içinde bir değışim oluş. Biz bu yıl da çatışma sırasında orada yaşadığı için hakları ihlal edilen çocuklar için hazırladığımız metni göndermek istediğimizde kimlik fotokopisi istedi PTT. Öncekinde böyle bir şey istememişti. İdareye karşı gönderilen tüm yazışmalarda kimlik fotokopisi isteniyor. Kimlik fotokopisini vermektan kaçınmak değil, ama açık bir yere bu biçimde zorlanıyor olmak pek kişinin çekinmesine neden olacaktır.

Katılımcı:

Geçen yılki sempozyumda çocukların deneyimine ilişkin bir çalışma yapmıştık. Çocuklardan kimlik numarası istenmesi en ciddi sıkıntıydı. Çocuklar internette kimlik numarası vermemek üzere tembihleniyorlar. Yabancıardan da pasaport numarası isteniyor. Bu etiketleyici olabilir. Bir öneri olarak kimlik ve pasaport numarası alınmamasını söyleyebilirim. Ayrıca kamu denetçiliğı kurumu medya taraması yapabilir mi? Sürekli çocuk ölümleri var. Buna karşı bir pozisyon alacak mı ombudsmanlık?

Serpil Çakın:

Kimlik numarası sormadan başvuru alabilsem keşke. Bunun üzerine çok çalıştık. Çocuğu en az sorgulayacağımız bir başvuru olsun diye çalıştık. Zorunlu olan alanları az tutmak için ciddi çalıştık. Su anda böyle bir mecburiyet var, ama çalışmaya devam ediyoruz. Gönlüm sizden yana.

Resen inceleme yetkimiz yok, ama sivil toplum örgütleriyle bunu aşabiliriz. Gündem Çocukla astık. Dilan kızımız şikâyetçi olmadı. Biz özellikle onunla da görüştük. Şikâyetçi sizlerdiniz ve bir sonuca ulaştık.

Bireysel şikâyetlerden yola çıkıyoruz ama genel tespitlere ulaşabiliyoruz.

Biz medya taraması yapıyoruz, ama yasal sınırlarım nedeniyle o taramalardan yol çıkamıyorum. Bunu da mevzuat ve özel raporla aşabiliriz.

Medya taraması yapılıyor, ama tarama üzerinden yola çıkamıyorum.

Katılımcı:

Suriyeli çocuklar konusunda alarm durumunda olmak ve orayı nasıl kapsayabiliriz diye düşünmek gerekiyor. Ciddi kötü uygulamalar, hak ihlalleri var. Dolayısıyla temel alanlardan biri Suriyeliler olmalı. Sağlık alanında önemli sorunlar var. Buraya eğilmek gerekiyor. Aile ve Sosyal Bakanlığı önemli ve buraya bağlı kurumlar. Özellikle çocuk evlerindeki çocuklara ulaşmak daha zor. Personelin niteliği konusu önemli. Psikolog, sosyal çalışmacı vb. ihtiyaç var. Son olarak da kurum bakımında olan çocuklar için de aynı yanıt prosedürü işlemeli mi? Yanıt nereye dönecek? Kurumdakilerin bundan haberi olacak mı? Ona özel bir mekanizma var mı? farklı bir mekanizma olmalı diye düşünüyorum.

Katılımcı:

Çocukların ve ergenlerin ruh sağlığı üzerine bir şeyler söylemek istiyorum. Giderek artan dikkat bozukluğu, öğrenme bozuklukları gibi akademik başarı ve uyumu engelleyen sorular var. Bunlara zamanında müdahale edilmezse davranış bozukluğuna hatta anti sosyal kişilik bozuklukları gidebilen sorunlar. Bu çocuklara ek zaman verilmeli, desteklenmeli.

Katılımcı:

Ülkemizde son dönemdeki çocuk ölümleri önceliğimiz olmalı. Ciddi kaygı verici sayılara ulaştı. Kamu denetçiliğinin yaklaşımı nasıl olacak? Doğuda yaşanan çatışmalarda ayrıca sağlık, beslenme, eğitim gibi birçok alanda hak kayıpları var çocukların. Bunların giderilmesi için neler yapabiliriz? Birkaç gün önce ülkemizdeki erken yaşta evliliklerle ilgili son rakamlar yayınlandı. Her 3 evlilikten biri erken evlilik. Önemli bir gündem maddesi bu konu da. Son olarak adli sistemdeki çocukların durumu. Özgürlüğünden yoksun çocukların tutuklevlerinde yasadıkları sorunlar. Örneğin Polatlı'da gelinen nokta kaygı verici.

Katılımcı:

Sağlık Bakanlığı tarafından hastanelerin sağlık personeline yönelik çocuk hakları eğitimi yürütülmekte. Pilot olarak Ankara, Adan, İzmir'de başladı. Bu yıl tüm ülkede gerçekleşecek. Ayrıca Sağlık Bakanlığının Çocuk Koruma Kanununun sağlık tedbiriyle ilgili çalışmalar var. 18 yaşına kadar tüm çocuklar devlet güvencesinde. Özellikle özel hastaneler bunu görmezden gelebiliyor. Ailenin güvencesi olsun olmasın çocuklar devlet güvencesi altında.

Katılımcı:

Çatışma ortamlarında çocukların durumu öncelikli ele alınması gerekiyor. Diğer sorunlar sosyal politikalarımızla ilgili, ama bunu çok acil ele almamız gerekiyor.

Katılımcı:

BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin dört şemsiye hakkın tüm çocuklar için uygulanabilir olmasını istiyoruz. Dolayısıyla ülkemizdeki çok kültürlü çok inançlı yapı da göz önünde tutularak, sözleşmedeki çekincelerin kaldırması gerekiyor. Türkiye'de çocuk hakları koruma çerçevesine oturtuldu 5395 no'lu kanunla. Bunun kapsamlı bir çocuk hakları yasasına dönüşmesi gerekiyor. Çocuklar yargılanırken yetişkinlerin tabii olduğu kanunlarla yargılanmakta. Bu çocuklar için uygun yöntem değil. Çocuk mahkemeleri ve çocuk polisi gibi kurumlar olsa da uygulamada sorunlar olduğunu biliyoruz. Tutuklama son çare olması gerekirken, çocukların çok kolay tutuklandığını görüyoruz. Cezaevleri kapatılsın derken cezaevlerindeki hak ihlalleriyle uğraşyoruz. Hem akran tarafından hem de görevlilerin hak ihlallerine neden olduğunu görüyoruz. Cezaevlerinden ombudsmana başvuru var mı? Çocuklar ulaşabiliyor mu? TÜİK verileri 17'de kesiliyor. 17-18 yaş arasındaki çocukları ulusal veri tabanında göremiyoruz. Çocuklarla ilgili ulusal bir veritabanı olması gerekiyor. Türkiye'de hem genel bütçede hem de yerel bütçelerde çocuklar için öngörülmüş bir kalem görmüyoruz. Çocuk hakları yasasıyla birlikte bunun da bir zorunluluk olmasını istiyoruz. 20 Kaşım itibarıyla 53 çocuk yaşamını kaybetti. Çocuk ombudsmanlığının çocuk ölümleriyle ilgili resen harekete geçebilmesini. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının taraf olmasını istiyoruz. Halen ölümler devam ediyor ne yazık ki. Sokağa çıkma yasakları var güvenlik gerekçesiyle. Güvenlik nedeniyle yürütülen operasyonlar sırasında güvenliğin dışındaki hakların da sağlanması gerekiyor. Çocuk ombudsmanlığının olması önemli, ama başvurular yetersiz. Mevcut durumuyla Paris Prensiplerini karşılayamıyor. Dolayısıyla mevzuatının da değişmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Katılımcı:

Çocuk ombudsmanlığı kurumunun ele alması gereken öncelikli konulardan biri çocuk koruma. Aile Bakanlığı'nın da gerekli maddi ve uzman kadrosunun desteklenerek daha işlevsel tüm ihlalleri değerlendirebilecek ve koruma ve önleme çalışmaları yapabilmesini olmasını arzu ediyoruz. Özel ihtiyaçları olan çocukların hem bölgesel hem bireysel farklılıkları olan çocukların gerekli hizmetleri alabilmeleriyle ilgili çalışma yapılmasını önemsiyoruz. Kamu görevlilerinin söyleminde şiddet var. Ayrıca kamu kurumları arasında da çatışmalı uygulamalar olabiliyor.

Katılımcı:

Türkiye'nin çocuk haklarıyla ilgili yapısal sorunları var. Tek başına bir ombudsmanlık kurumu çözemez, ama öncelikli olarak belki kamu kurumlarının söylemi ve tutumlarına odaklanılabilir. Tutukevlerindeki, sevgi evlerindeki çocuklar. Okul sistemindeki çocuklar. Okul sistemi dışında çok sayıda çocuğumuz var. Çocuk nereden başvuruyorsa ona göre başvuru almayı düşünmemiz gerekiyor. Çocuklar kamu görevlileriyle ilgili şikâyetle bulunamayabilirler.

Katılımcı:

Aile Bakanlığı icra makamı ombudsmanlıkla karşılaştırıldığında. Herhangi bir ihmal istismar durumunda alanında uzman personel müdahale ediliyor.

Katılımcı:

Devlet politikası olarak üretilmiş bir çocuk hakları stratejisi var. Bunun içinde sayılan alanlar var: eğitim, sağlık, erken evliliklerle vb. ilgili. 2017'ye kadar uygulamada bu plan. Burada izleme ve değerlendirme sistemi de kurulmuş. Ombudsmanlıkla yakın çalışmamız gerekiyor. Farklı müdahale araçlarına sahibiz. Gecen senden bu seneye ombudsmanlık kurumu kurumsallaşmış. Serpil Hanım'ın da bu süreci hızlandırdığına inanıyoruz. Aile Bakanlığı olarak her zaman işbirliğine açığız.

Katılımcı:

Ombudsmanlık kurumunun yanlış anlaşıldığını ve mevcut tüm sorunların yöneltildiğini düşünüyorum. Ombudsmanlığın öncelik alanı yoktur. Bakanlıkların çözmesi gereken sorunlar ombudsmana yüklenemez. Belki önce ombudsmanlığın ne olduğunu tartışmalıyız?

Seda Akço Bilen:

Aslında geçen yılki sempozyumda onu tartıştık. Burada örneğin sevgi evlerindeki sorunu ombudsman çözsün denmiyor da bu sorunlarla ilgili ombudsman ne yapabilir, buradan şikâyeti nasıl alabilir tartışılıyor. Dile getirilen sorunların bir kısmı yapısal, bir kısmı uygulamalarla ilgili bir kısmı da acil durumlarla ilgili. İki tane öneri geldi. Biri Serpil Hanım kendisi söyledi: "Bireysel olarak taşınamayan meseleler için sivil toplumun önünü açtık." Bir diğer öneri de başvuranın durumuna özgü başvuru olabilir mi? Özellikle kurum bakımı altındaki çocuklar için.

Katılımcı:

Ombudsmanlığın yıllık ve özel rapor gücü var. Bu konular bu raporlarda yer alabilir. Resen inceleme yetkimiz yok ama sivil toplumla işbirliğini önemsiyoruz bunu aşmak için. Kimlik numarası aslında çocuğa da ciddi bir şey yaptığı hissi yaratıyor bence.

Serpil Çakın:

Cezaevinden gelen doğrudan başvuru yok, ama insan hakları ve cezaevleri başlığı başka bir denetçinin alanında. Ona bir sorayım. Yıllık ve özel raporlarımız söz söyleme araçlarımız parlamentoya ve kamuya. Resmi gazetede de yayınlanıyor. Tabi basın çok önemli kamuoyu yaratama konusunda. Ayrıca kurumdan gelecek şikâyetler için, şu anda nasıl çözebiliriz diye düşünüyorum. Yerinde inceleme ile çözebiliriz.

Katılımcı:

Türkiye'nin çocuklarla ilgili sorunları çok büyük, hepsini bir kurumun çözmesini beklemiyoruz elbette. Öyle hissettirdiği için üzgünüm. Serpil Hanım'ın işi çok zor. Ombudsmanlık yeni bir kurum ve kendisi alt yapı çalışmaları yapıyor. Bunu yaparken de bizimle işbirliği yapıyor ve bu çok önemli. Tüm sorunların bir yılda çözülmesini de kimse beklemiyor, ama benim buradaki tartışmalardan anladığım bu kadar çocuk öldürülmüşken ombudsmanın kendiliğinden harekete geçebilmesini arzu ediyoruz. Herhangi bir gazetede zaten çocuğu incitmeyen bir haber olmadan çıkamazken, ombudsmanın tüm gazeteler için genel bir tavsiyede bulunabilmesini istiyoruz diye anlıyorum. Onun dışında Türkiye iki bakanlığın aynı masaya zor oturduğu bir ülke. Dolayısıyla Serpil Hanım'ın işbirliğine açık olması ve vurgu yapması çok önemli.

Katılımcı:

Ulusal önleme yetkisi bize verilmedi, bu Ulusal İnsan Hakları Kurumunda. Biz tanıtım ve bilgilendirme ziyaretleri yapabiliyoruz, şikâyet alıyoruz, ama gidip inceleme yapmak, cezaevlerini denetleme yetkisi Ulusal İnsan Hakları Kurumunda.

Katılımcı:

Ulusal İnsan Hakları Kurumuyla işbirliğiniz var mı?

Serpil Çakın:

Resmi olmasa da gayri resmi birlikteliklerimiz oluyor. Birbirimizin programlarını destekliyoruz, ama vaka bazlı özel çalışma gibi değil. İnceleme yaptıkları konuda bize gelen başvurularla ilgili işbirliğine açığız.

Seda Akço Bilen:

Ben işbirliğini tek yönlü kurduğumuzu düşünüyorum. İnsan Hakları Kurumunun İHD'nin başvurusu üzerine yaptığı bir inceleme var ve çok ayrıntılı bir rapor var Pozantı konusunda ve çocuk cezaevlerinde lan biteni de özetleyen bir rapor. Aynı şekilde Dilan başvurusu. Çocukların gösterilere katılmasıyla ilgili. Sonuçları kamuoyu ile paylaşmak konusunda kendimize ders çıkartmamız lazım. Duyurulması ve emsal teşkil etmesi önemli.

Katılımcı:

Biz sivil toplum örgütleri olarak ombudsmanlık kurumundan çok memnunuz ve çocuklar için ayrı bir ombudsmanlık kurumu istemiyor muyuz? Bunu da konuşmamız gerek.

Peter Newell:

Çok ciddi tartışmalar yapıldı. Oldukça da ciddi çocuk hakları ihlalleri olduğunu gördük. Burada çocuk haklarının kuvvetli savunulması ihtiyaç olan. Uygulamaya yönelik bir şey öneremem ben, ama ombudsmanınız ENOC toplantılarından bazılarında katılmıştır ve ENOC'a üye olmanız önemli. Birçok ülkenin kurumları bu sorunları yaşıyor. Bazen kaynak da olmuyor çözüm için. ENOC kaynak da sağlayabilir. ENOC toplu bir şekilde hükümetler nezdinde temsiliyet sağlıyor ve onları güçlendirmeye çalışıyor. Hükümetlere olan baskıyı arttırmak, hesap verilebilirliği arttırmak için, bağımsız bir kurum olarak çalışmak için destek veriyor. Bu sadece kanunlarla ilgili değil, ilgili pozisyondaki kişiyle de ilgili. Bunun dışında sivil toplum ayrı bir çocuk ombudsmanlığı mı istiyor, mevcut olanı güçlendirmek mi istiyor buna karar vereli. O kadar büyük hak ihlalleri var ki her yerde nereden başlayabileceğimizi bilmiyoruz. Nereden başlayacağımıza dair öneriler geliştirmeli ve görüş birliğine varmalıyız. Çocuklar şikâyet getirsin diye beklemek yanlış olacaktır. Yetkinlerin sorumluluğu da önemli, ihaleleri görmesi önemli. Türkiye'de büyük bir çocuk nüfusu var. O nedenle daha büyük kaynaklar ayrılması gerektiğinde ısrarcı olabilirsiniz.

